

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ЗДІЙСНЕННЯ КОНТРОЛЮ ЗА АДВОКАТСЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ТА МОЖЛИВОСТІ ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ В УКРАЇНІ

Володимир Анатолійович ЛИСЕНКО,

*аспірант Харківського національного
університету внутрішніх справ*

Стрімка глобалізація правових систем та посилення вимог до забезпечення верховенства права актуалізують необхідність узагальнення зарубіжного досвіду контролю за адвокатською діяльністю, що є критично важливим для підвищення ефективності та забезпечення незалежності національної адвокатури. Порівняльно-правове дослідження моделей регулювання та нагляду в розвинених юрисдикціях дозволяє визначити оптимальні механізми гарантування якості юридичних послуг та дотримання етичних стандартів.

У США контроль за адвокатською діяльністю здійснюється судами та штатними адвокатськими асоціаціями. Дисциплінарні процедури, кваліфікаційні іспити (Bar Exams) та безперервна юридична освіта (CLE) формують комплексний механізм регулювання професійної відповідальності, що забезпечує баланс між незалежністю професії та публічною підзвітністю [1].

У Великій Британії створено двояку систему нагляду: Solicitors Regulation Authority здійснює регуляторні функції, тоді як Law Society виконує представницькі функції. Такий поділ підвищує прозорість та зменшує конфлікт інтересів між адвокатами та контролюючими органами [2].

Німецька модель корпоративного контролю через Адвокатські палати забезпечує самоврядування під обмеженим державним наглядом, а дисциплінарні рішення можуть бути оскаржені у спеціалізованих судах, що формує механізм зовнішнього контролю та підвищує оперативність реагування на порушення [3].

Французькі Ради Орденів при колегіях адвокатів здійснюють дисциплінарний контроль та захист професійної таємниці під керівництвом Батоньє, де ефективність контролю залежить від авторитету та внутрішньої солідарності Barreau [4].

У Канаді провінційні Law Societies здійснюють ліцензування, страхування відповідальності та дисциплінарне провадження, включно з компенсаційними фондами для відшкодування збитків клієнтам, що підвищує довіру до професії та гарантує права споживачів [5].

Австралія та Південна Африка демонструють поєднання державного та самоврядного контролю через Law Societies та незалежні ради, включно з механізмами ADR і превентивного контролю, що сприяє зниженню конфліктів та підвищенню доступності юридичних послуг [6, 7].

Китай та Японія представляють протилежні моделі: у Китаї централізоване державно-орієнтоване регулювання поєднується з елементами самоорганізації, тоді як у Японії контроль здійснюється майже повністю самою про-

фесією, підкреслюючи корпоративну автономію та дисциплінарні комітети з громадською участю [8, 9].

Міжнародні організації, зокрема ССВЕ та дослідження Ruitenbeek-Bart, визначають стандарти дисциплінарного контролю, прозорості та дотримання фундаментальних прав адвокатів, інтегруючи адвокатів у систему фінансового контролю та запобігання відмиванню грошей [10].

Аналіз світових практик дозволяє визначити шість фундаментальних елементів ефективного контролю: професійну автономію, незалежний зовнішній перегляд, публічну участь, компенсаторну функцію, превентивні механізми та адаптацію до міжнародних стандартів. Впровадження цифрових інструментів, електронного моніторингу та цифровізації дисциплінарних реєстрів сприяє підвищенню прозорості та оперативності контролю [11, 12].

Узагальнення зарубіжного досвіду формує ключові напрями вдосконалення національного механізму контролю в Україні: реформування складу та повноважень ВКДК, імплементація обов'язкового професійного аудиту та безперервної освіти, створення компенсаційних фондів та страхування відповідальності, розмежування регуляторних і представницьких функцій НААУ, стандартизація дисциплінарних процедур та запровадження ADR.

Успішна адаптація міжнародних практик потребує стратегічної гібридизації з урахуванням національних правових і соціокультурних особливостей. Баланс між професійною автономією, підзвітністю та захистом інтересів клієнтів є запорукою формування довіри суспільства до адвокатури та сталого розвитку національної системи контролю за професією.

Таким чином, на основі викладеного у таблиці 1, систематизовано ключові напрямки використання зарубіжного досвіду здійснення контролю за адвокатською діяльністю з метою удосконалення національної системи в Україні.

Таблиця 1 – Систематизація зарубіжного досвіду контролю за адвокатською діяльністю та можливості його використання в Україні

Джерело: створено автором

Напрямок удосконалення в Україні	Суть зарубіжного досвіду	Механізм впровадження в Україні
Публічна підзвітність та легітимність	Велика Британія, Канада (зовнішній нагляд)	Реформування ВКДК шляхом залучення «не-адвокатів» (суддів, науковців) до складу дисциплінарних органів.
Контроль якості (превентивний)	Нідерланди, Скандинавія, Австралія (проактивний підхід)	Запровадження обов'язкового професійного аудиту якості та посилення вимог до CLE з акцентом на етиці.
Захист клієнтів (компенсація)	США, Канада, Австралія (фінансова відповідальність)	Створення обов'язкового Компенсаційного фонду та законодавче закріплення обов'язкового страхування відповідальності.
Інституційна незалежність	Велика Британія (розмежування SRA і Law Society)	Чітке функціональне розділення регуляторних та представницьких повноважень органів адвокатського самоврядування.

Прозорість процедур	Франція, Італія (судовий контроль)	Стандартизація процедур, гарантування судового перегляду рішень та обов'язкова публікація дисциплінарної практики.
Міжнародні стандарти (AML)	Європейський Союз (Директиви ЄС)	Надання адвокатським органам повноважень для моніторингу дотримання адвокатами вимог фінансового моніторингу (AML).
Вирішення спорів	Австралія, Франція (ADR та медіація)	Створення спеціалізованих Медіаційних комісій при регіональних радах для позасудового врегулювання скарг клієнтів.
Професійний допуск	США, Канада (суворі вимоги)	Посилення кваліфікаційного іспиту (етичний компонент) та запровадження обов'язкового наставництва для нових адвокатів.
Цифровізація контролю	Richard Susskind (техноло-гічна інтеграція)	Створення єдиної, захищеної цифрової платформи для реєстру, обліку скарг та моніторингу дисциплінарної практики.

Отже, на основі систематизації зарубіжного досвіду, представленій у Таблиці 1, стратегічна гібридизація наглядових моделей, яка поєднує професійну автономію та посилену публічну підзвітність, визначає ключові можливості вдосконалення контролю за адвокатською діяльністю в Україні: інституційне реформування ВКДК із залученням не-адвокатів для запобігання корпоративізму (досвід Канади та Великої Британії), впровадження проактивних механізмів контролю якості через аудит та посилену CLE (Скандинавія, Нідерланди), обов'язкове створення Компенсаційного фонду та страхування професійної відповідальності для захисту клієнтів (США, Австралія), а також забезпечення прозорості дисциплінарних процедур через судовий перегляд та цифровізацію процесів, що підвищує легітимність адвокатури та її відповідність міжнародним стандартам; водночас сучасна геополітична та внутрішня ситуація, зумовлена повномасштабною агресією РФ та дією воєнного стану, трансформує правову систему і функціонування її інститутів, актуалізуючи дослідження особливостей адвокатури у воєнних умовах, зокрема забезпечення конституційного права на правову допомогу за обмежених ресурсів і підвищених ризиків, що потребує адаптації традиційних підходів до самоврядування та нагляду для гарантування професійної етики, якості послуг, безпеки інформації та запобігання зловживанням статусом адвоката в кризових обставинах.

Список використаних джерел:

1. Abel R. L. Defending the Rule of Law. *Hague Journal on the Rule of Law*. 2019. Vol. 11, no. 2–3. P. 389–395. doi: 10.1007/s40803-019-00099-x
2. Passmore C. The Solicitors Regulation Authority: looking to the future. *Legal Ethics*. 2016. Vol. 19, no. 1. P. 145–159. doi: 10.1080/1460728x.2016.1187453.
3. Hoffmann-Riem W. Wirkungsorientierte Rechtswissenschaft. *Zeitschrift Für Rechtssoziologie*. 2018. Vol. 38, no. 1. P. 20–41. doi: 10.1515/zfrs-2018-0002.
4. Garapon A., Lassegue J. Justice Digitale: Révolution Graphique et Rupture Anthropologique. *International Journal of Law in Context*. 2019. Vol. 15. P. 536–541. doi: 10.1017/S1744552319000363.
5. Dodek A. M. Regulating Law Firms in Canada. *Canadian Bar Review*. 2012. Vol. 90, no. 2. P. 383–440.

6. Parker C. Restorative Justice in Business Regulation? The Australian Competition and Consumer Commission's Use of Enforceable Undertakings. *The Modern Law Review*. 2004. Vol. 67, no. 2. P. 209–246. doi: 10.1111/j.1468-2230.2004.00484.x.

7. Corder H. Judicial Capacity in a Transforming Legal System. *Oñati Socio-legal Series*. 2017. Vol. 7, no. 4. P. 770–789.

8. Wang D., Liu S. Performing activism: Feminists, lawyers, and online legal mobilization in China. In *Research Handbook on Law, Movements and Social Change*, pp. 136–152. doi: 10.4337/9781789907674.00017.

9. Webster T. Japan's Transnational War Reparations Litigation: An Empirical Analysis. *Harvard International Law Journal*. 2022. Vol. 63, no. 1. P. 181–244.

10. Bullinger L. New avenues for genetics guided therapeutic approaches in AML. *Acta Haematologica Polonica*. 2014. Vol. 45, no. 4. P. 322–329. doi: 10.1016/j.achaem.2014.05.00.1

11. Laulan Y.-V. *Allemagne, chronique d'une mort annoncée*, Paris, François-Xavier de Guibert, 2004, pp. 156–158.

12. Susskind R., Susskind D. The Future of the Professions: How Technology Will Transform the Work of Human Experts. *Journal of Nursing Regulation*. 2017. Vol. 8, no. 2. 52. doi: 10.1016/s2155-8256(17)30099-6.